

Oláh Miklós

A röpképtelen madár szárnyalása

1984-ben találkoztunk először. Balácán, egy kutatóárok sarkából egyenesedett fel napbarnított teste, nyújtotta felém a kezét és mondta elsőre is könnyen megjegyezhető nevét. Nyolc évig munkatársak voltunk, de egészen más munkakörben, feladatokkal. Munkaidőben kezdetben csak kiállításmegnyitókön futottunk össze, aztán egyre gyakrabban sétáltunk el valamelyik, a múzeumhoz közel eső kocsmába, kezdetben más kollégák társaságában, idővel egyre gyakrabban kettesben. Barátokká később váltunk. 1986-ban magam jöttem el a múzeumból, és lettem szellemi szabadfoglalkozású, Gyuri pedig az első, '92-es létszámleépítésnél könnyítette meg a döntéshozó dolgát azzal, hogy önként vállalta a szabadúszást. Ekkor már jó tíz éve kiállító alkotó volt. Egy pillanatra sem volt számomra kétséges, hogy kivel van dolgom. Egyéniségéből és munkáiból sütött a lényeglátás, az őszinteség, a kreativitás, az ironia, az eredetiség. Volt egy olyan érzésem, hogy minderről talán ő maga van a legkevésbé meggyőződve.

Művészetéhez, azontúl, hogy folyamatosan megmutatta munkáit, melyeket nagy érdeklődéssel szemléltem, valójában nem sok közöm volt. Azonkívül, hogy felhasználta a mindszentkállai házunk lomtalanításánál az általa talált használhatatlan szék egy darabját. Meg hogy segítettem első, nagy üzleti vállalkozásánál, amikor szabadúszó lett. Több ezer darab kifestőlepreollót hajtogattunk össze a karácsony előtti Kenesén.

1986-ban az utolsó pillanatban kellett beugranom a Veszprém Megyei Könyvtárban rendezett önálló kiállításának megnyitójára (rögtönzött performance-szal), amelynek, ha jól emlékszem, a *Kíméletes akasztás* címet adtuk. Egy esernyős *bübü* (nem találom a *Magánmitológia* című albumban) csapódott le a szöveg végén, ez jelentette azt: megnyílt a kiállítás. Szintén rögtönzésszámba ment az 1999-es sepsiszentgyörgyi, Batai Sanyival közös kiállítás megnyitása, ahová az eredetileg felkért Nagy Karcsi nem ért ki időben.

Persze örültem annak, hogy ő lett 1991-től az általunk a Megyeházán szerkesztett, írt *Comitatus Önkormányzati Szemle*, aztán később, 2001-től az általam kiadott *Civil A Pályán* nonprofit lap képszerkesztője, a Veszprém Megyei Civil Ház lapjának és egészének arculatát is ő készítette, persze, hogy röpképtelen madár logóval (*Középkorú tojó*, 2001). Büszke vagyok arra, hogy rá tudtam venni élete talán egyetlen nyomtatásban megjelent írásának elkészítésére, mely a logó megválasztását indokolta. Ezt az írást mások is számontartották, kenesei búcsúztatóján emlékeim szerint Halas István fotós barátja olvasta fel.

Később, 2008 nyarán, a Szaharában járt alkotók közös kiállításán, Kaposváron, legnagyobb meglepetésünkre, kiváló beszédet mondott, csaknem nyomdakész megnyitót. Igazi lényegét azonban nem a szavain keresztül sejtettük vagy véltük érteni, hanem abból, ahogy farag, evez, horgászik, sakkozik, főz, alkot, játszik a gyerekeivel, Dévényivel, a különleges, „embertulajdonságú” ebbel; ahogy élt. Szerencsésnek mondhatja magát az, aki részese lehetett ennek.

Tudtam egyre gyakoribb sikereiről, kiállításairól, a *Cigányfűró*ról stb., de találkozásaink többnyire másról, teljesen hétköznapi dolgokról szóltak. Rendszeresen látogattuk egymást, mely alkalmaknak egyrészt születésnapi, névnapi köszöntések adták a keretét (egy héttel vagyok idősebb nála). Évekig jártunk Dobára, ahol vett egy düledező házat a Rákóczi utcában. Itt akart alkotni. Hogy ne zavarhassa senki. Néha elege lett a négygenerációs, kenesei idillből. Azt javígtattuk. Mivel rettegett, hogy egyszer csak ráunok segíteni neki, kocsmázás közben (az utolsó bakonyi betyár

képe alatt), talált nekem is egy házat, a kertben ezerjő ültetvénnel. A borát csak ketten tudtuk meginni.

Sokat sakkoztunk. Volt egy rovásfánk, az egyik végén az egyikünk, a másikon a másikunk győzelmeivel. A kiegyenlített küzdelem akkor térült el enyhén Gyuri javára, ha az általa készített sakktáblán, Kenesén játszottunk. Ő jól ismerte a figurákat, én kevésbé, néha összekevertem a valójában szintén *büübükből* toborzott bábukat.

Az éjszakai közös horgászatok kint a mélyvízen sem voltak kimondottan beszédesek, de az a pár szó, mondat, amit ilyenkor váltottunk, mindig jelentőséggel bírt. Emlékszem, a 13 kilós busa után sem volt ünneplés, és akkor sem emeltem fel a hangom, amikor egyszer, éjfél körül, életem legnagyobb fogasa ugrott ki a segítségemre siető Gyuri kezéből, és csobbant nagyot a vízben.

Mondjuk úgy, hogy nem volt mindig könnyű a társasága, de ezt a kockázatot sokan vállaltuk. Hivatalos útjaimat gyakran egyeztettem vele, és ha dolga akadt arra, amerre megyek, együtt utaztunk. Napközben én egyetemekre, minisztériumokba, könyvtárakba jártam, ő általában kiállítóhelyeket, múzeumokat, kiadókat, barátokat látogatott. Egy ilyen fővárosi program végzetével találkoztunk a Fővám téren, ahova egyik barátom, a nálunk évente a két ünnep (karácsony, szilveszter) között rendszeresen sorra kerülő pacalpartik társrendezője, egyetemi tanár, későbbi miniszter is elkísért, hogy találkozzon a szintén pacalkedvelő Gyurival is. Ő borgőzősen zokon vett valamit a közeledés módjából, méretes darabokat tépett ki a hóna alatt szorongatott kétkilós kenyérből és megdobálta a hozzá közeledőt. Annak, hogy egyszer sokáig mi is szüneteltettük a találkozásainkat, nem ez az eset volt az oka, de hogy mi, arra már nem emlékszem.

Ötvenedik születésnapjára egy évvel korábban elkezdett készülni. Nem értettem, miért ez a gondos tervezés. Hogy fogod szervezni a hatvanadikat, a hetvenediket stb.? – kérdeztem tőle többször, de ezekre soha nem válaszolt. Örültünk, hogy májusban rendbe jött az egészsége, attól tartottunk, veszélyesre sikeredhet a finn alkotótábor.

Szeptemberben ő látogatott meg Fűzfőn, amikor a törött bokámmal feküdtem otthon. Ha a Máma-tetőn járt, mindig azzal cukkoltam, hogy nézze csak meg a Fűzfői-öböl felől fentről, a Balaton nem olyan lapos, ahogy ő látja, szinte a víz szintjéről szemlélve Kenesén. Hozott nyúlástétomot, terveztük, hogy tavasszal fölülről, a Sós-hegy tetejéről megmásszuk kötélben a tatárlikákat, aztán hamarosan visszamegyünk együtt a Szaharába, a sziklarajzokhoz, a barlangfestményekhez...

Legközelebb, és mint kiderült, utoljára, október végén, a veszprémi kórházban láttam. Kómában volt. Kérdőn néztem a kórterembe érkező nővérre, mire ő némán, lemondóan legyintett... Ha minden reggel kocsiba, a zöld Trabantba, vagy az együtt kinézett öreg, piros Fiestába kellett volna ülnie, talán ma is élne...

November 1-jén este fiammal, Gergővel ültünk, tévéztünk, olvasgattunk a nappaliban, amikor egyszer csak leesett a falról a tőle valamelyik évben születésnapomra kapott kisgrafika. *Deres már a határ* (1988), egymás alatt négy sorban, mintha villanydróton (kivétel nélkül röpképes) madarak ülnek, tollászkodnak, beszélgetnek, bátorítják egymást, készülődnek a hosszú útra. A második sorban, balról a második, a többitől minden tekintetben elütő madár holtan lóg lábánál fogva a dróton. Gergő fölveszi a sértetlen képet és a helyére akasztja. Talán három percre rá megszólal a telefon. Lánya (Luca?, Janka?) telefonál: most szóltak a kórházból, meghalt a Gyuri...

A röpképtelen madár legyőzve a gravitációt, elemelkedett a földtől, világának közepe, Kenese fölött tett egy-két kört, aztán délnek vette az irányt és meg sem állt a Tifarititól nem messze,

szétszórta heverő bazaltkövek elképesztően csodálatos sziklarajzaiig, amelyek a világ bármely múzeumának legféltettebb darabjai lehetnének. Páratlanul gazdag és eredeti, senki máséval össze nem téveszthető életművet hagyott hátra, és persze Lucát, Jankát, Mátét. Alig van nap, hogy ne jutna eszembe, ne fájna a hiánya. Ha este hátramegyek a pincébe borért, a tőle kapott jenezsterek között vezet az út.

A halála után tíz évvel, a Veszprémi Művészetek Háza által rendezett talán legátfogóbb, dermesztően lenyűgöző kiállítása megnyitóján elevenítettük fel néhányan a vele kapcsolatos élményeket. Búcsúzás előtt mondtam a többieknek: jól kicsesztett velünk a Gyuri, nem ismerhettük meg az öregkori munkáit. A nemrégiben elhunyt Kádár Tibor, Gyuri nagy tisztelője (a megbecsülés kölcsönös volt) erre csak annyit mondott: A Gyuri? Ugyan már, akármeddig él, ezeket csinálta volna tovább, persze kicsit másról, máshogy, talán részben más anyagokból, attól függően, hogy mit fúj elé a szél, mit sodor udvarára a Balaton. De most, hogy mondod, én is kíváncsi vagyok rá, miről másról, hogyan máshogy...?

Balatonfűzfő, 2021. november 15.

